

Předpoklady tvorby bezpečnostní politiky po vstupu České republiky do Evropské unie

Následující článek volně navazuje na příspěvek z VR 2/2002 „Bezpečnostní politika České republiky při vstupu do EU“ od téhož autora.

Prognóza „Světové trendy 2015“ zpracovaná americkou Ústřední zpravodajskou službou (CIA – Central Intelligence Agency) předpokládá, že v tomto cílovém roce budou Spojené státy i nadále vedoucí mocností světa. Budou však vystaveny mnoha mocenským zkouškám, a to nejen Ruska a zvláště Číny, ale už také Indie, Mexika a Brazílie. Hůře se jim i bude dařit vytvářet spojenecké svazky. Spolu s Evropou a s dalšími rozvinutými zeměmi se tak USA stanou mírovými ostrovy stability a sytosti v moři šedi, konfliktů a dokonce i hladu. Víze obsahuje zajímavou jakousi trojvrstvou strukturu existujících a potenciálních velmocí. Jako jedinou supervelmoc uvádí Spojené státy. Regionálními poté jsou sjednocující se Evropa, Rusko, Čína a stále vážněji i Indie a Brazílie. Tyto regionální mocnosti mají však i své jisté antipody. Evropa představovaná především Francií a Německem Velkou Británií s pevnějšími vazbami na USA, Rusko Ukrajinu. Čína Japonsko, Indie Pákistán a Brazílie Argentinu.

Rozhodující dynamickou silou bude tzv. globalizace. Světová populace vzroste z na 7,2 miliardy, tj. o cca 1,5 miliardy, a to především v rozvojových zemích. V tu dobu bude ještě dostatek zdrojů včetně energetických (počítá se s padesátiprocentním nárůstem) pro vyšší růst obyvatelstva, ale jejich čerpání bude stále nerovnoměrnější, což povede k většímu napětí ve světě. Nejvážnějším problémem bude nedostatek vody, který postihne téměř polovinu lidstva (zvláště na Středním východě, v subsaharské Africe, jižní Asii a severní Číně).

Evropa se ve své politice bude podle CIA opírat o ekonomickou sílu, ale bude váhat se angažovat svými vojenskými strukturami mimo svůj prostor. Nejvážnějším problémem Evropy bude stárnutí, a proto i potíže s vyplácením důchodů a nedostatkem pracovních sil. To postihne mj. i Japonsko. Pokles porodnosti zasáhne i Rusko, které bude mít pouze 130 miliónu lidí, tj. cca desetinu obyvatel Číny. Rusko bude trpět rozparem mezi velmocenskými ambicemi a nedostatečným ekonomickým, lidským aj. potenciálem. USA se však po celou tu dobu budou nadále obávat ruského atomového útoku, ale i Číny a možná i Severní Koreje, Íránu a Iráku. Střední Asie se může stát prostorem střetu zájmů Ruska, Indie, Číny, Iráku a Turecka. Čína má šance růstu jen za předpokladu odvážných reforem. Vzroste však její vojenská síla natolik, že bude srovnatelná s vojenským potenciálem euroatlantické civilizace, a to nejen pokud jde o rakety schopné pacifikovat Tchaj-wan, ale i zasáhnout jakékoli místo na světě. Japonsko může obnovit svoje postavení jen za předpokladu fundamentálních strukturálních změn.

Studie CIA pracuje se čtyřmi hlavními scénáři rozvoje, které se i vzájemně prolínají. První scénář předpokládá, že globalizace bude až na výjimky úspěšná v podstatě na celém světě. V druhém případě bude následkem vážná destabilizace. Podobný obraz bychom mohli očekávat, kdyby globalizace byla úspěšná jen v USA, v Evropě a ve východní a jihovýchodní Asii. Ve čtvrtém scénáři je popsána situace, k jaké by došlo, kdyby v USA převládly tendence k izolacionismu, tj. stáhly by se nejen z Evropy, ale i z Asie.

Nadějí globalizace je nejen rozvoj informační techniky, ale také v biotechnologiích - medicíně, geneticky modifikovaných rostlinách ap., v nových materiálech, v nové úrovni miniaturizace, která je schopna radikálně snížit spotřebu energie ap.

Je tedy patrné, že Spojené státy silněji nepredikovaly nebezpečí mezinárodního terorismu.

1. Situace po vstupu do Severoatlantické aliance

Základními zdroji tvorby bezpečnostní politiky České republiky jsou kromě hodnocení analýz bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik na jedné straně národní zájmy a na straně druhé determinace členstvím v Severoatlantické alianci a budoucím členstvím v Evropské unii, do níž byla integrována Západoevropská unie.

Základním aktuálním dokumentem Severoatlantické aliance, který je nutné při tvorbě bezpečnostní politiky České republiky respektovat, je **Nová strategická koncepce NATO pro 21. století** schválená na washingtonském summitu 24. dubna 1999. Padesát let po svém vzniku přijalo devatenáct členských států v pětašedesáti bodech novou závaznou strategickou koncepci pro příští století. Jsou v ní definovány základní cíle a principy NATO:

- Zajištěním bezpečnosti vytvářet jeden z nezbytných základů pro stabilní euroatlantické prostředí založeném na zdokonalování demokratických institucí a mírovém řešení sporů.
- V souladu s článkem 4 Washingtonské smlouvy sloužit jako přirozené fórum pro konzultace spojenců o problémech životních zájmů.
- Zajistit v souladu s články 5 a 6 smlouvy každému členu obranu před jakoukoli hrozbou agrese.
- Přispívat k účinné prevenci konfliktů a aktivně se angažovat v krizovém managementu včetně operací k překonání krizí.

Rozhodnutí o revizi strategické koncepce bylo přijato na summitu v Madridu v červenci 1997. Novou strategickou koncepcí zpracovala Policy Coordination Group - skupina pro koordinaci politiky v čele se zástupcem generálního tajemníka pro obranné plánování a politiku Anthony J. Craggem. Předpokládala se delší doba platnosti než dosud - střední horizont pěti až sedmi let, Javier Solana dokonce hovořil o padesáti letech. Hlavním důvodem změny byl rozpad Sovětského svazu, což vytvořilo novou bezpečnostní situaci. Aliance již nemusela udržovat strategickou rovnováhu.

Změny v koncepci byly determinovány novými konflikty, zvláště v Perském zálivu a v Jugoslávii, což vedlo k posílení připravenosti k operacím na udržení míru podmíněnými souhlasem a rozhodnutím Rady bezpečnosti OSN. To vedlo a vede k postupnému přenášení těžiště orientace na obranu k podpoře operací pro udržení míru. Zkušenosti z balkánských konfliktů, zejména řešení kosovských problémů, ukázalo na nutnost budovat evropskou bezpečnostní architekturu nebo identitu.

V nové strategické koncepci považuje Aliance za nejdůležitější:

- upevňovat transatlantickou vazbu,
- udržovat dostatečné obranné kapacity pro odstranění a obranu a realizaci aktivit Aliance,
- vytvářet evropskou bezpečnostní a obrannou identitu v rámci NATO,
- mít schopnost úspěšně řešit krize,
- být otevřenou organizací přístupnou dalším novým členům,

- nepřetržitě usilovat o partnerství, spolupráci a dialog s dalšími zeměmi včetně kontroly zbrojení a odzbrojení.

Pro analýzu bezpečnostních rizik má klíčový význam, že se dále zdokonalují dosud známé zbraňové systémy, tj. nejrůznější typy raket, letadel, modernizace tanků, bojových vozidel pěchoty, i ručních zbraní atd. Např. se chystá nový projekt řádově modernějších stíhacích letadel dosahujících 7 až 11 tisíc km v hodině v celkové hodnotě bilión dolarů (500 miliard pro USA a Velkou Británii, dalších půl biliónu dolarů pro vybrané zájemce). Technologický rozvoj vytváří základ i pro výrobu a použití zbraní nových. Použití grafitových pum k vyřazení elektrárenských sítí při bombardování v Jugoslávii upozornilo na existenci neletálních zbraní. Mají mít jako netradiční bojové prostředky rozhodující roli v budoucích válkách včetně boje proti teroristům. Jejich základní charakteristikou je, že při použití nemají zničit živou sílu, ale ji jen dočasně vyřadit. Je to nová koncepce boje vzniklá na začátku 90. let v USA. Koncepce vychází z ideje, že válka či boj proti teroristům, např. s rukojmími, by neměly ohrozit nezúčastněné civilní obyvatelstvo.

2. Kritická analýza vybraných strategických dokumentů

Koncipovat bezpečnostní politiku České republiky jako člena Severoatlantické aliance před jejím vstupem do Evropské unie s její novou Evropskou bezpečnostní a obrannou strategií je nemyslitelné bez kritické analýzy některých významných strategických dokumentů z posledního období, a to zejména výrazně politického charakteru.

Zásadními dokumenty na počátku devadesátých let byla Smlouva o konvenčních silách v Evropě z 19. 11. 1990, koncepce výstavby Československá armády do konce roku 1993 a zákon o civilní službě a zkrácení vojenské základní služby ze 24 na 18 měsíců.

Vojenská doktrína ČSFR byla vyhlášena Federálním shromážděním 20. 3. 1991. Nedefinovala žádného konkrétního nepřítel, respektovala princip rozumné obranné dostatečnosti, ukládala v případě napadení odrazit pozemní a vzdušný útok agresora z jakéhokoli směru a na jakoukoli část území a ukládala poskytnout ozbrojené síly v rámci mírových úkolů OSN, k likvidaci ekologických a jiných katastrof. Armáda měla být přebudována na výlučně obrannou. Znamenalo to rozmístit ozbrojené síly rovnoměrně po celém území republiky. To se s výraznou redukcí počtů vojsk a zbraňových systémů v podstatě podařilo včetně pozdějšího organizovaného rozdělení armády.

Mezi nejnovější dokumenty počítáme Bílou knihu o obraně České republiky z roku 1996, Bezpečnostní strategii České republiky z roku 1999 a 2001, Strategickou revizi obrany České republiky a také publikaci Bezpečnostní politika České republiky, která podstatně ovlivnila myšlení bezpečnostní komunity, a konečně i bezpečnostní, obrannou a vojenskou legislativu z druhé poloviny devadesátých let minulého století.

Bílá kniha o obraně České republiky sice vycházela mj. i z analýzy bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik, zvláště v našem bezprostředním okolí, specificky se však evropské bezpečnostní a obranné politice nevěnovala. Svědčí to o skutečnosti, že v tu dobu byla naše bezpečnostní politika zaměřena především na členství v Severoatlantické alianci.

V Evropské unii Česká republika spatřovala sdružení států, které spojují stejné cíle a představy o budoucnosti kontinentu. „*Evropská unie politicky a ekonomicky integruje další demokratické státy Evropy s tržním hospodářstvím a rozšiřuje tak geografickou zónu stability.*“ [1]

Pokud jde o **Západoevropskou unii**, pak představovala pro Českou republiku „*budoucí bezpečnostní instituci Evropské unie, která ve svém novém složení bude zahrnovat oblast Evropy tvořenou téměř všemi členskými státy Evropské unie.*“ Naznačeno to bylo i jinak: „*Česká republika po skončení studené války hledá své místo ve společenství demokratických států a v budoucím evropském bezpečnostním systému. Chce být stabilizujícím prvkem střední Evropy a součástí moderní evropské civilizace.*“ [2]

Z toho lze odvodit, že politická reprezentace měla v tu dobu již představu o budoucnosti, o evropské bezpečnosti a vojenské politice. Motivací jistě bylo, že některé části střední a východní Evropy se vyznačovaly nízkou bezpečnostní stabilitou a těžko se dalo předpokládat, že se situace rychle změní. Nemluvě o tom, že Česká republika při hledání svého místa v Evropě mohla vycházet z našich historických, kulturních i ekonomických tradic identifikace se západním společenstvím a civilizačním vývojem. Do současné doby se však nepotvrdilo, jak Bílá kniha predikovala, že se v Evropě zvýší počet regionálních konfliktů. Zatím je aktuální především kosovsko-makedonský konflikt a neskončený konflikt v Čečensku. Pozitivní však bylo, že autoři Bílé knihy respektovali závažný metodologický princip, že z hlediska zabezpečení obrany země je nutné vycházet z nejnepříznivějších realistických předpovědí vývoje bezpečnostní situace v Evropě.

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě byla v Bílé knize chápána „*jako fórum pro politický dialog, vytváření norem chování států v různých oblastech a pro kontrolu dodržování přijatých závazků.*“ [3]

Bílá kniha o obraně České republiky v zásadách bezpečnostní politiky předpokládala podporovat „*úsilí o přeměnu Organizace spojených národů v efektivní nástroj světové bezpečnosti a spolupráce, který bude řešit především problémy mezinárodní bezpečnosti, ochrany lidských práv, humanitárních aktivit, ochrany životního prostředí, boje proti drogám a hledání cesty ke zmírnění napětí ve vztahu Sever - Jih.*“ [4]

Vztah k **Severoatlantické alianci** byl vyjádřen následujícím způsobem: „*Česká republika považuje v současné době NATO za základní funkční bezpečnostní instituci v Evropě, která zaručuje transatlantické spojení a na níž závisí stabilita a bezpečnost Evropy a světa. Rovněž jí připadá významná úloha při zajišťování procesu přeměn v Evropě.*“ [5].

Evropská bezpečnostní politika se však po jistém selhání očekávaného podílu evropských členů NATO při řešení kosovského problému a bombardování Jugoslávie stala realitou. Prvním krokem k tomu byla integrace Západoevropské unie do Evropské unie. Základní příčinou bylo, že Evropa musí lépe využívat prostředky, které na ozbrojené síly vynakládá.

Publikace **Bezpečnostní politika České republiky** se rozsáhle zabývala riziky a ohroženími pro Evropu. Identifikovala je především ve východním a balkánském prostoru. V těchto zemích, zvláště v Rusku, připouštěla i možnost návratu totalitních režimů. Jako příčina byla uvedena sekvence *rozptyl moci - rozptyl rizik*. Bezpečnostní hrozby a z nich vyplývající rizika by dokonce mohly narušit evropské a globální integrační procesy. I když se v Evropě snížil jaderný potenciál o 80 %, přesto stále hrozí nebezpečí šíření jaderných zbraní zvláště mimo Evropu, ale již v jejím operačním prostoru.

Nepotvrdilo se, že v jejích dalším rozvoji bude hrát společně s Francií a Velkou Británií stále významnější roli Německo. Ani scénář predikující odchod Američanů z Evropy se neuskutečnil, i když je stále latentní. Vzrostla však hrozba nových forem kriminality - mezinárodního organizovaného zločinu, terorismu a stále nebezpečněji i extremismu.

V souvislosti s převahou lokálních konfliktů vnitřního charakteru se postupně začal měnit názor na nedotknutelnost principu svrchovanosti a nevmešování do vnitřních záležitostí států. Peacekeeping je postupně proto nahrazován peacemakingem, peacebuildingem, peaceenforcementem a postkonfliktní stabilizací.

Pokud jde o Evropskou unii a Západoevropskou unii, považovala je studie za samostatné organizace lišící se posláním, strukturou, počtem členů i jejich statutem. Ale už v roce 1991 se ZEU definovala jako obranná složka EU. V EU probíhají paralelně dva procesy. Jedním je proces rozšiřování, druhým je společná zahraniční, bezpečnostní a obranná politika se ZEU, která vyústila v podstatě v integraci. Ta proběhla v podstatě dříve, než autoři publikace předpokládali. Ti také spíše při zajištění bezpečnosti spoléhali na členství v Evropské unii. Zároveň se domnívali, že proces rozšiřování NATO proběhne rychleji.

Pokud jde o spolupráci EU/ZEU a NATO pak publikace upozorňuje na skutečnost, že někteří odborníci v tu dobu uvažovali o možnosti vytvořit funkci vrchního velitelství evropských spojeneckých sil zosobňující přímé propojení mezi velitelskými strukturami aliance a EU/ZEU. Spíše však převažoval názor zvýrazňovat evropskou odpovědnost a posilování evropského pilíře v rámci NATO. Žádný z konceptů však neměl narušit sílu a akceschopnost aliance.

Pokud jde o Českou republiku, autoři předpokládali, že se do roku 2005 stane členem jak NATO, tak EU. Horší to je však s předpovědí, že ozbrojené síly v širším pojetí budou na moderní úrovni srovnatelné se standardy NATO.

Bezpečnostní strategie České republiky 1999 vychází z toho, že republika je demokratický, politicky, hospodářsky a sociálně stabilní stát, který se svou rozlohou a počtem obyvatel v Evropě řadí mezi země střední velikosti. Její mezinárodněpolitické postavení je určováno jejími geografickými, demografickými a ekonomickými parametry, účinností zahraniční a vnitřní politiky a mírou zapojení do mezinárodních vztahů. Jako stát s otevřenou ekonomikou a s vysokým stupněm závislosti na dovozu surovin je ČR ve všech oblastech velmi závislá na mezinárodní spolupráci. Začleňuje se do transatlantických a evropských integračních seskupení s ohledem na své přirozené geografické, demografické, surovinové a ekonomické limity, jakož i meze soběstačnosti v obraně.

Hlavním předpokladem pro bezpečnější mezinárodní prostředí ČR je podle Bezpečnostní strategie stabilní bezpečnostní situace v Evropě. ČR k ní bude výrazně přispívat, protože jenom tak lze výrazně omezit ohrožení zájmů země. Politickým předpokladem záruky, že v případě konkrétního ohrožení bezpečnosti bude obranné úsilí ČR podpořeno aktivním vystoupením spojenců, je její vnímání jako nedílné součásti spojeneckého prostředí. Dosažení takové stavu je podstatným cílem integrace ČR do transatlantických a evropských politických, ekonomických a vojenských struktur. Dosažení co nejvyšší míry objektivní bezpečnosti ČR je neměnným cílem bezpečnostní strategie.

Základními stavebními kameny bezpečnostní architektury kontinentu jsou podle strategie obrany existující transatlantické a evropské organizace a instituce a soustava smluvních a politických závazků. Základní pilíře představují Organizace Severoatlantické smlouvy, Evropská unie, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a Západoevropská unie. Součástí této architektury je i Organizace spojených národů. Bezpečnost v Evropě závisí na účinnosti spolupráce mezi státy a jednotlivými institucemi, jejichž vztah je nehierarchický, a která přitom využívá komparativních výhod každé z nich. Podstatným prvkem stability je zachování aktivní politické, ekonomické a vojenské přítomnosti Spojených států amerických v Evropě.

Vláda ČR v Bezpečnostní strategii považuje zajištění efektivního působení jednotlivých částí bezpečnostní architektury za hlavní evropský bezpečnostní zájem, jehož naplnění je předpokladem vytvoření nerozdělené, mírové, demokratické a prosperující Evropy. Proto již nyní např. dbá na zajištění státních hranic a jejich prostupnosti z hlediska budoucích závazků vyplývajících z členství v Evropské unii, má zájem na uzavření a plnění readmisních smluv jakožto významného nástroje postupu proti nelegální migraci, rozvíjí spolupráci v oblasti boje proti zločinu a posiluje regionální spolupráci v oblasti boje proti zločinu a posiluje regionální spolupráci. Strategicky je významné, že sousedé ČR jsou nebo mají zájem stát se členy stejných bezpečnostních a integračních organizací.

Pokud jde o Západoevropskou unii, v tu dobu měla již Česká republika v jejím rámci statut přidruženého partnera a po vstupu do NATO byla rozhodnuta požádat o přidružené členství v ZEU, které je vyhrazeno evropským členům NATO, protože aktuálně bylo zřejmé, že plným členem se mohla stát až po vstupu do EU.

V ZEU chtěla být Česká republika připravena vést tzv. **petersberské operace**, tj. humanitární, záchranné, na udržení míru a zvládnání krizí, a to s využitím prostředků NATO, zejména tehdy, nebudou-li mít severoameričtí spojenci zájem se jich účastnit přímo. Zároveň byla ČR rozhodnuta hledat cesty k posílení obranné dimenze EU a v tomto kontextu se chtěl vyjadřovat k budoucnosti ZEU. Bylo to při vědomí, že v EU si ČR komplexně zajistí své politické, ekonomické i bezpečnostní ukotvení a že ačkoli EU zatím neposkytovala přímé bezpečnostní záruky, jejím záměrem bylo postupné vytváření společné obranné politiky, jež by mohla vést ke společné obraně.

Na **společné zahraniční a bezpečnostní politice** se ČR jako přidružená země podílela a podílil již před vstupem do EU. ČR měla zvláště přímý zájem na posilování mezinárodních smluv a provázanosti kontrolních režimů, jejichž účelem je likvidace, snižování, kontrola a zabránění šíření zbraní hromadného ničení a příslušných technologií. Chtěla také aktivně působit při kontrole konvenčního zbrojení, zejména v adaptaci Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě.

Bezpečnostní strategie České republiky 2001 byla přijata po vstupu republiky do Severoatlantické aliance. Novelizovaný dokument tedy vychází z postavení ČR jako členského státu NATO a zároveň kandidáta členství v Evropské unii. Tím republika převzala závazek posilovat schopnosti individuální obrany a podílet se na obraně spojenců.

Hlavními aktéry mezinárodní politiky podle Bezpečnostní strategie zůstávají národní státy. Posiluje se však postavení občanů a působení nevládních organizací. S tím se zároveň mění chápání státní suverenity, která již není výhradně nadřazována ochraně práv občanů, což je ovšem problémem mnoho diskusí, a to zvláště pokud jde o míru významnosti těchto dvou subjektů.

Nová strategická koncepce schválená washingtonským summitem NATO v dubnu 1999 potvrdila platnost původního poslání Aliance. Zůstává jí schopnost odrazení případného agresora a společná obrana v souladu s článkem 5 Severoatlantické smlouvy. Strategická koncepce mezi základní úkoly NATO zahrnuje i podíl na řešení krizí v celém euroatlantickém regionu a rozvoj partnerství a spolupráce s ostatními státy v oblasti.

V návaznosti na platnost **amsterodamské smlouvy** Evropská unie rozhodla dále posilovat společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. V jejím rámci vznikla **společná evropská obranná a bezpečnostní politika**. V prosinci 1999 v Helsinkách rozhodla Evropská rada, že po roce 2003 by EU měla mít autonomní schopnost rozhodnout o rozmístění vojenských sil

velikosti armádního sboru rychlé reakce včetně leteckých a námořních součástí. Současně bylo rozhodnuto budovat nevojenské kapacity, zejména policejní síly.

V této bezpečnostní architektuře vytváří OBSE prostor pro dialog o bezpečnosti mezi všemi státy euroatlantického regionu, v posilování kooperativní bezpečnosti, preventivní diplomacii, předcházení konfliktům, v postkonfliktní obnově, při posilování demokracie a ochraně lidských a menšinových práv. Mise OBSE pak mají významnou stabilizační roli.

Strategická revize obrany České republiky (SRO) vychází z premisy, že naše země je součástí alianční obrany NATO a respektuje nové požadavky washingtonského summitu a americkou iniciativu v tzv. obranných možnostech, ale i výstavbu evropské bezpečnostní a obranné struktury v rámci Západoevropské unie a následně Evropské unie, tj. jako reflexi aktuální situace. Vážnější problém je, že SRO rozumí jen jako jakousi spojnicí mezi Bezpečnostní strategií České republiky a Vojenskou strategií České republiky jako dva základní dokumenty tzv. politického zadání.

Závěr

Přes všechny problémy a nedostatky, způsobené škody a ztráty při transformaci ozbrojených sil, zvláště armády, se vyjasnily kritické uzlové body v současném strategickém rozhodování, byly identifikovány bariéry a limity dosavadního rozhodovacího procesu a vyjasněna strategická architektura dalšího postupu, která byla i akceptována současnými decizními subjekty.

Shoda spočívá v tom, že by měly být přijaty základní principy státní politiky v oblasti bezpečnosti, obrany a armády, a to na základě čtyř klíčových dokumentů - Bezpečnostní strategie České republiky, Strategie obrany České republiky, Vojenské strategie České republiky a Koncepce výstavby rezortu obrany.

Z analýzy vyplývají konkrétní cíle:

1. Podporovat pozitivně se orientující nadnárodní společnosti a ovlivňovat je v souladu s českými národními zájmy (OSN, EU, Rada Evropy, Evropský parlament, NATO, OBSE, Světová banka, Mezinárodní měnový fond atd.), a to zvláště pokud jde o posilování bezpečnosti a obrany a nešíření zbraní hromadného ničení a odzbrojení.
2. Mít vliv na strategickou bezpečnostní a obrannou koncepci Severoatlantické aliance a evropskou bezpečnostní a obrannou politiku v rámci Evropské unie, zvláště pokud jde o středoevropský a východoevropský prostor a v posledním období i v boji proti mezinárodnímu terorismu.
3. Podporovat transatlantickou spolupráci v rámci NATO a EU a v této souvislosti si ujasnit názor na americkou protiraketovou obranu.
4. Účastnit se různých typů mírových misí, zvláště v Evropě.
5. Podporovat vojenskou spolupráci zemí Visegrádu včetně koordinace zbrojní výroby.
6. Vytvořit podmínky pro rozvoj vojenského myšlení, a to zvláště budováním pracovišť se strategickým určením v Ministerstvu obrany ČR, v Generálním štábu AČR, ve vojenských vysokých školách, ve vědeckovýzkumné základně a v mediální sféře. Nedopustit jejich nefunkční likvidaci. Podporovat činnost analogických pracovišť v civilní sektoru.
7. Zajistit po vstupu do NATO a před vstupem do EU konkrétní politické zadání ve formě bezpečnostní, obranné a vojenské strategie s konkrétním vyústěním modelu budoucí moderní armády. V této souvislosti podporovat činnost vládního zmocněnce pro reformu armády a vedoucího týmu pro racionalizaci činnosti Ministerstva obrany.

8. Zkvalitnit činnost Bezpečnostní rady státu, a to především zařazením a přizváním nezávislých expertů a představitelů bezpečnostní komunity.
9. Zajistit kvalitní civilní řízení a kontrolu armády a vytvořit prostředí pro občanskou a politickou podporu armády.
10. Podporovat vzájemnou spolupráci mezi rezorty zahraničí, obrany a vnitra, a to zejména koordinační činností příslušného místopředsedy vlády s cílem vytvořit podmínky pro tvorbu **komplexní strategie bezpečnosti a obrany České republiky**.

Je potřebné podporovat úsilí Evropské unie, která rozvíjením kapacit Evropy chce přispět k rozšíření nástrojů zvládnání krizí. V rozvíjení vojenských a posilování civilních kapacit ke zvládnání krizí EU se podílet na:

1. Rozpracování hlavního cíle a cíle vojenských kapacit vytyčených v Helsinkách, tj. rozvíjet vojenské kapacity ke zvládnání krizí, posilovat operační schopnosti v dostupnosti, rozmístitelnosti, udržitelnosti a interoperabilitě a nadále pokračovat v úsilí v oblasti velení, kontroly, zpravodajství a kapacit strategické letecké a námořní přepravy.
2. Definovat a naplňovat kapacity EU v civilních aspektech zvládnání krizí, tj. pokud jde o policii, posilování vlády práva, civilní správy a civilní ochrany. K tomu má být do roku 2003 zajištěno pro mírové mise 5000 policistů, z nichž 1000 by mohlo být do 30 dnů rozmístěno v ohrožených prostorech.

Náměty k realizaci našeho přístupu k Evropské bezpečnostní a obranné politice

Výchozím předpokladem je vyjasnit si naši představu o současné a zejména budoucí Evropě, tzn. přiklonit se k některým již koncipujícím se modelům nebo se pokusit vytvořit vizi vlastní. Z dosud známých koncepcí je to Jospinova představa o Evropě národních států či vize německých sociálních demokratů uvažujících o budoucí evropské vládě. Existují samozřejmě i euroskeptické přístupy, ke kterým má např. svým způsobem blízko ODS. Naším představám bude jistě nejbližší obraz Evropy integrované na demokratických základech a sociální spravedlnosti. Všechny dostupné informace i převažující postoje veřejného mínění svědčí o tom, že bychom měli podporovat Evropskou bezpečnostní a obrannou politiku pokud bude plnit petersberské úkoly a teprve v závislosti na dalším vývoji, zejména transatlantických vztahů, uvažovat o podpoře výstavby budoucí „evropské armády“. V souvislosti s tím si je také třeba ujasnit, zda dávat k dispozici jednotky identické s jednotkami určenými pro NATO nebo jednotky speciálně určené pro Evropu, a to zejména těch, které za úroveň USA zaostávají (přeprava, velení, komunikace, průzkum atd.).

Vážným politickým problémem je ujednotit si názory na americkou protiraketovou obranu, protože mezi evropskými zeměmi dochází k rozporným postojům. Nepřehlédnutelným problémem také je, jak se k těmto aktivitám staví Rusko a Čína. Výstavba protiraketové obrany by neměla vést k eskalaci zbrojení, protože většina vyspělých zemí je již nyní před problémem modernizace svých armád, protože přicházejí zbraňové systémy nové generace, které jsou navíc mnohonásobně dražší než předcházející, je v nich instalována nejmodernější elektronika. Z tohoto důvodu se v podstatě zcela vytratily odzbrojovací aktivity, i když se situace po pádu bipolarity pozitivně změnila.

Z vojenského hlediska je ovšem nutné, aby byla v reálném čase skutečně uskutečněna transformace a reforma ozbrojených sil, zvláště armády.

Tuto představu do značné míry naplňuje **Vize výstavby a rozvoje Armády České republiky ve 21. století** [6]. Je tomu tak proto, že respektuje, že každá vize musí vycházet z analýzy konkrétně zkoumaného jevu, bez níž je predikce dalšího vývoje nemyslitelná. Jde-li o složitý objekt, jakým je např. armáda, analýza musí posoudit strategickou dimenzi globální, evropské i regionální bezpečnostní situace. Vzhledem k našemu členství v NATO a předpokládanému členství v EU je nutné vycházet ze Strategické koncepce aliance a Evropské bezpečnostní a obranné politiky a zároveň respektovat naše státní zájmy, bezpečnostní a obrannou strategii a příslušnou legislativu. Druhou oblastí je pak prognóza rozvoje ozbrojených sil v uvažovaném časovém horizontu. Čím je vzdálenější, tím je odhad stochastičtější.

Tyto analytické a prognostické operace je nutné provést v závislosti na určení funkce objektu. V našem případě je to svým způsobem trojjediná funkce armády jako součásti aliance NATO, která podle bezpečnostního ohrožení a z něho vycházejících rizik bude bránit buď jen vlastní území, v jiném případě pomůže bránit jinou členskou zemi NATO či celé atlantické uskupení, což v posledním případě nevyklučuje i obranu území vlastního včetně vytvoření podmínek pro alianční pomoc. Z tohoto důvodu musí být mj. na úrovni ostatních členských zemí, tedy i svým způsobem důvěryhodná, jinak bude pomoc málo účinná.

Předpokládaná vize Armády České republiky do roku 2015 je sice založena na analýze bezpečnostních ohrožení a z nich vyplývajících rizik, ale zároveň limitována lidskými, materiálními a finančními zdroji, tzn. je závislá na demografické, ekonomické a materiální úrovni státu. Mezi výrazně lidskými faktory je nutné zdůraznit vůli a odhodlání se bránit.

Model budoucí armády je tvořen systémy velení a řízení, informatiky a spojení, zpravodajství a průzkumu. Musí zajistit plnění úkolu za války v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy a v mírových, humanitárních, záchranných a policejních operacích. Tzn. že bude plnit úkoly nejen v rámci NATO, ale i jiných světových a evropských organizací, tj. OSN, Evropské unie a OBSE. Jako součást bojového uskupení musí splňovat nároky operability. Musí je dokázat na vlastním a v prostoru působení Aliance i na cizím území.

Předpokladem reformy armády a její přestavba na moderní závisí zejména na racionalitě politického zadání, vojenské strategii, velitelské připravenosti a výcviku příslušníků armády a moderních zbraňových systémech, technice a vybavení. To zároveň předpokládá postupnou profesionalizaci armády. Za rozhodující personální složku je považován rotmistrovský sbor. Zvládnout je třeba především komunikační a informační systémy. Pokud jde o specializaci, chce AČR v rámci Aliance přispět zejména v oblasti protichemického zajištění a pasivního systému průzkumu. Má i předpoklad vybudovat na našem území mezinárodní školící středisko leteckého výcviku. Vzhledem k finančním možnostem státu lze vybudovat jen malou, akceschopnou, moderně vyzbrojenou a profesionální armádu. To předpokládá zařadit se do společné protivzdušné obrany NATO, vytvořit podmínky pro přijetí aliančních sil na našem území v případě konfliktu, připravit jednotky pro potřeby Aliance a EU a pro mírové mise a zároveň řešit sociální podmínky příslušníků armády, provést reformu správních úřadů, dokončit modernizační programy a realizovat projekty vycházející z platné legislativy.

Poznámky:

- [1] **Bílá kniha o obraně České republiky.** Ministerstvo obrany Praha 1995, str. 9.
- [2] Tamtéž, str. 9.
- [3] Tamtéž, str. 9.
- [4] Tamtéž, str. 8.
- [5] Tamtéž, str. 12.
- [6] Z této vize mj. také vychází **Návrh reformy ozbrojených sil České republiky** vypracovaný Centrem pro reformu ozbrojených sil vedený vládním zmocněncem genmj. Jaroslavem Škopkem.

Literatura:

- Andráni, G., Bertram, Ch., Grant, Ch.:** Evropská vojenská revoluce. *MF DNES* 2. 2. 2001.
- Balabán, M.:** Rusko: vojenská reforma s otázkami. *Trend* č. 2/2000.
- Bush, G. W.:** Raketový štít je nutný. *MF DNES* 15. 2. 2001.
- Clarke, M.:** French and British security: mirror images in globalized world. *International Affairs* 76, 4 /2000/ 725-739.
- Cohen, W. S.:** V sázce je bezpečnost světa. Orientace, příloha *Lidových novin* 20. 1. 2001, str. 20.
- Eichler, J.:** Mezinárodní bezpečnostní vztahy v euroatlantické oblasti na konci 90. let. *Mezinárodní vztahy* č. 3/1999.
- Eichler, J.:** Česká veřejnost a atlantismus. *Aliance* č. 1/1999.
- Eichler, J.:** Priority zajištění bezpečnosti České republiky. Úvahy o prioritách. Ústav mezinárodních vztahů. Praha 1997.
- Eichler, J.:** Francie po Kosovu. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Fajmon, H., Pečinka, B.:** Příčiny kosovské krize. *Reflex* č. 13/1999.
- Fiedler, J.:** Mezník 20. století - 4. duben 1949. (50. výročí založení Severoatlantické aliance). *Vojenské rozhledy* č. 1/1999.
- Fiedler, J., Mareš, P.:** Dějiny NATO. Praha 1997.
- Frank, L.:** Rizika a ohrožení bezpečnosti ČR v letech 2004-2015. In: *Východiska pro výstavbu ozbrojených sil České republiky v letech 2004-2015. Ústav strategických studií.* Brno 2000.
- Fučík, J.:** Občan a obrana vlasti. *Vojenské rozhledy* č. 2/95, s. 41.
- Fučík, J.:** Nákladný test nové strategie. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Fučík, J.:** Civilní tvář NATO. In: *Česká republika v NATO. Vydala Česká atlantická komise v edičním oddělení Ústavu mezinárodních vztahů. Sestavili: Dobroslav Matějka a Kateřina Piró.* Praha 1999.
- Gannon, J. C.:** A World Panorama of Troubles Along the 2015 Horizon. *Herald Tribune* 2. 2. 2001.
- Gilges, K., Nicksch, U.:** Evropa musí NATO překonat. *Listy* č. 4/1998.
- Greiner, F., Rašek, A.:** K organizační výstavbě rezortu obrany a armády. *Vojenské rozhledy* č. 4/1999.
- Heisbourg, F.:** European defence takes a leap forward. *NATO Review*, Spring/Summer 2000.
- Hudec, J.:** Evropská bezpečnostní a obranná identita: Quo vadis? *Vojenské rozhledy* č. 3/2000.
- Huntington, S. P.:** *The Soldier and the State.* Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1957.
- Hvízďala, K.:** Boj se strachem z teroristů je drahá záležitost. *Lidové noviny*, příloha Neděle, 24. 2. 2001.
- Jahoda, R.:** Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie. *Vojenské rozhledy* č. 4/2000.
- Kavan, J.:** K situaci v Kosovu. *Trend* č. 2/1999.
- Kitfield, J.:** Will Europe Ruin NATO? *AIR FORCE Magazine*, vol. 83, No. 2000/10, str. 59-63.
- Kotýk, V.:** K základním souvislostem kosovské krize. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Lukášek, L.:** Kosovská krize a mezinárodní právo. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Luňák, P.:** Česká debata o Kosovu. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Luttwack, E. N.:** Potíže s evropskou obranou. *MF DNES* 12. 12. 2000.
- Matějka, D. (editor):** Česká republika a NATO. ÚMV 1995.
- Matějka, D. (editor):** Proč NATO. ÚMV Praha 1996.
- Matějka, D. (editor):** Madridský summit NATO. ÚMV 1996.
- Nastoupil, R.:** K nové Strategické koncepci Aliance. *Vojenské rozhledy* č. 3/1999.
- Ort, A.:** Evropa. 20. století. Arista, 2000.
- Pezl, K.:** Bezpečnostní zájmy ČR a transformace NATO. *Aliance* č. 1/1999.
- Pick, O.:** NATO, evropská obrana a poučení z Kosova. Sborník Česká republika po vstupu do NATO. Česká atlantická komise, Praha 2000.
- Potočný, M.:** Vzdušné útoky z hlediska mezinárodního práva. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Rašek, A.:** Bezpečnostní problémy soudobé Evropy. *Mezinárodní politika* č. 11/97.

- Rašek, A.: Bezpečnost v Evropě. *Pohledy* č. 6/97.
- Rašek, A.: Základy moderní armády se zatím nepodařilo vytvořit. *Hospodářské noviny* 16. 7. 1998.
- Rašek, A.: Vývoj tvorby a realizace bezpečnostní politiky České republiky v devadesátých letech. *Vojenské rozhledy* č. 2/1999.
- Rašek, A.: V branách NATO. *Trend* č. 1/1999.
- Rašek, A.: Česká republika v Severoatlantické alianci. *Sandy*, týdeník pro sociální otázky, č. 8/1999.
- Rašek, A.: Jak jsme připraveni do aliance. *Hospodářské noviny*, 5. března 1999.
- Rašek, A.: Deficity Bezpečnostní strategie České republiky. *Vojenské rozhledy* 3/1999.
- Rašek, A.: Polistopadová tvorba a realizace strategie obrany České republiky. *Pohledy* č. 2-3/1999.
- Rašek, A.: Vytváření a realizace bezpečnostní politiky České republiky v devadesátých letech. *Vojenské rozhledy* č. 2/1999.
- Rašek, A.: Současné bezpečnostní problémy Evropy. *Mezinárodní vztahy* č. 2/1999.
- Rašek, A.: V žádném vojenském konfliktu nikdo nevítežel jen leteckou silou. *Sandy* č. 17/1999.
- Rašek, A.: Rozpaky nad Bezpečnostní strategií České republiky. *Vojenské rozhledy* č. 3/1999.
- Rašek, A.: Úskalí kosovské krize. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Rašek, A.: Globálnost kosovské krize. *Pohledy* č. 3/1999.
- Rašek, A.: Vlajka vztyčena, fanfáry dozněly. *Literární noviny* č. 13/1999.
- Rašek, A.: Deficity Bezpečnostní strategie České republiky. *Vojenské rozhledy* č. 3/1999.
- Rašek, A.: Jaká bude Evropa v roce 2010? *Sandy* 21/2000.
- Rašek, A.: Budoucnost Evropy 2010. *Mezinárodní vztahy* č. 1/2001, ročník 36, str. 104.
- Rašek, A.: I po letech zůstává Slovensko naším osudem. *MF DNES* 9. 5. 2000.
- Rašek, A.: Nadzvukové stíhačky a reálný čas. *MF DNES* 22. 5. 2000.
- Rašek, A.: Memento ke stíhačkám. *Právo* 2. 6. 2000.
- Rašek, A.: Je zajištěna obrana republiky? *MF DNES* 22. 8. 2000.
- Rašek, A.: Od roku 1989 vydala ČR na armádu půl biliónu korun. *Hospodářské noviny* 2. 1. 2001.
- Rašek, A.: Vojenské zakázky jsou dobrý obchod. *Hospodářské noviny*, 14. 2. 2001.
- Rašek, A.: Éra patnáctiletých kapitánů? *MF DNES* 19. 1. 2001.
- Reiter, D.: Why NATO Enlargement Does Not Spread Democracy. *International Security*, No. 4 (Spring 2001), pp. 41-67.
- Shepherd, A. J. K.: Top-Down or Bottom-Up: Is Security and Defence Policy in the EU. Question Political Will of Military Capability? *European Security*, Vol. 9, No. 2 (Summer 2000) pp. 13-30.
- Soukup, O.: Rusko opět na scéně. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Stojan, J.: NIAG /Poradní skupina NATO pro otázky spolupráce se zbrojním průmyslem/. *Vojenské rozhledy* č. 5/95, s. 111.
- Šedivý, J.: Česká republika v novém strategickém prostředí - transformace role ozbrojených sil a její vnímání společností. *Mezinárodní vztahy* č. 1/1997.
- Šedivý, J.: Další rozšíření NATO: hledání nejlepšího ze špatných řešení. *Mezinárodní vztahy* č. 1/2001, ročník 36, str. 8.
- Štembera, M.: Vojenskostrategické aspekty NATO po rozšíření s důsledky pro Českou republiku. *Vojenské rozhledy* č. 1/1999.
- Veselý, J.: Německo válkou uštknuté. *Mezinárodní politika* č. 6/1999
- Víriot, J. M.: Evropská obranná a bezpečnostní identita - pohled na Západoevropskou unii, *Mezinárodní vztahy* č. 1/2000.
- Zavadil, P.: Rodí se evropská armáda. *Lidové noviny* 9. 12. 2000. Příloha Orientace s. 19.
- Bezpečnost pro Evropu.** Postoje veřejnosti a politické opce. Výzkumný program Bezpečnost pro Evropu, středisko pro rozvoj zahraniční politiky. Prosinec 1992.
- Bezpečnostní politika České republiky.** (Výzkumný projekt.) Studijní sešity. Ústav mezinárodních vztahů. Praha 1994.
- Bezpečnostní strategie ČR.** *Vojenské rozhledy* č. 2/1999.
- Bílá kniha.** Komise Evropského společenství. Delegace Evropské komise, 1995.
- Bílá kniha o obraně České republiky.** Ministerstvo obrany České republiky. Redakce Impuls. 1995.
- Bílé knihy o obraně.** *Vojenské rozhledy* 1/95, s. 120.
- Dědictví Kosova a budoucnost NATO.** (Zkrácený překlad článku.) *Vojenské rozhledy* č. 4/1999.
- Bush slíbil Američanům nový protiraketový jaderný deštník.** *Právo* 12. 2. 2001.
- Czechoslovakia on the Road to Reform: Challenges and Opportunities for U. S. Policy.** The Atlantic Council of the United States, Task Force on Czechoslovakia. February 1991.
- Česká republika a Evropská bezpečnostní a obranná politika.** Editor Radek Khol. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2001.

- Česká zahraniční politika. Úvahy o prioritách. Ústav mezinárodních vztahů. Praha 1997.
- EU, NATO Need Shared Vision. *Defence News*, vol. 15, No. 48/2000, s. 32.
- Evropská unie od A do Z. Karolinum Praha 1997.
- Koncepce výstavby rezortu obrany. *Vojenské rozhledy* č. 4/1999.
- Maastrichtská smlouva. Ústav mezinárodních vztahů Praha 1992.
- Moskva podle Fischera nepotřebuje k jednání prostředníka. *Právo* 13. 2. 2000.
- Národní obranná strategie České republiky. Ministerstvo obrany. Praha 1997.
- Opatření týkající se evropských členů NATO- nečlenů EU a dalších zemí, které jsou kandidáty vstupu do EU.
In: Česká republika a Evropská bezpečnostní a obranná politika. Editor Radek Khol. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2001.
- Program ČSSD 1998.
- Prohlášení o závazcích na poli vojenských kapacit. Capabilities Commitment Conference, Brusel, 20.-21. 11. 2000.
In: Česká republika a Evropská bezpečnostní a obranná politika. Editor Radek Khol. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2001.
- Programové prohlášení vlády České a Slovenské federativní republiky. Praha, 1992.
- Programové prohlášení vlády České republiky 1998.
- Rozhovor s ministrem zahraničních věcí Janem Kavanem. *Lidové noviny* 11. 3. 1999.
- Sergejev předal šéfovi NATO ruský návrh raketové obrany. *Právo* 21. 2. 2000.
- Společný česko-řecký návrh pro mírový proces v jihovýchodní Evropě. *Mezinárodní politika* č. 6/1999.
- Systém obrany České republiky a jeho tvorba. Institut pro strategická studia Praha, únor 1993.
- Tvorba komplexní koncepce bezpečnostní politiky a vojenské doktríny České republiky. (Varianta I.) Praha, duben 1993.
- USA budou konzultovat variantu raketové obrany. *Právo* 28. 2. 2001.
- Vystoupení prezidenta Václava Havla na velitelském shromáždění Armády České republiky 3. 11. 1999.
- Zasedání Evropské rady ve dnech 10. a 11. prosince 1999 v Helsínkách. Dokumenty EU - příloha *Mezinárodní politiky* č. 1/2000.
- Zpráva předsednictví o Evropské bezpečnostní a obranné politice. Summit EU, Nice, 7.-9. 12. 2000. In: Česká republika a Evropská bezpečnostní a obranná politika. Editor Radek Khol. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 2001.
- Zprávy Parlamentního shromáždění Západoevropské unie.
- Demokracie a obrana. *Vojenské rozhledy* č. 10/1993, s. 80.
- Helsínki European Council. Ministry of Defence. Department of Defence Policy. 3. 8. 2000.
- Nepublikované interní texty: Kryl, T.: Rozšíření NATO - cesta k bezpečnější Evropě. Doktorská dizertační práce. Vedoucí práce PhDr. Karel Krátký, CSc. Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů. 2000. Štědrý, R.: Západoevropská unie - současné úkoly a evropská bezpečnostní a obranná identita. Diplomová práce. Vedoucí diplomové práce prof. Dr. Alexandr Ort, DrSc. Vysoká škola ekonomická Praha, Fakulta mezinárodních vztahů, 1998.

Nová rada nemá nahradit Severoatlantickou radu. Rusko se nestane členem NATO ani nebude mít možnost vetovat nezávislá rozhodnutí a kroky jeho členů. NATO bude nadále plnit svou nejdůležitější roli - garantovat bezpečnost v Evropě a poskytovat multilaterální platformu pro transatlantické vztahy. Přeměna vztahů mezi NATO a Ruskem dokazuje nejenom to, že NATO má i nadále své místo na mezinárodní scéně, ale že má také schopnost přizpůsobit se změnám v bezpečnostním prostředí.

**Britský premiér Tony Blair: Vřelý konec studené války?
Mladá fronta DNES, 28. 5. 2002**